

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pò i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Ne frankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

DAN. PETRANOVIĆ :

O stogodišnjici pada dubrovačke republike

Danas se navršuje sto godina od doba, kada se savio ponositi stijeg svetoga Vlaha, a Orlandov kip ostao potomstvu kao znak sjećanja i ponosa.

Tužna i slavna uspomena, odjeknuće po svima našim krajevima sa jednodušnim poletom priznanja i blagorodstva malenoj, a slavnoj republici. Jer je zajista njena svijetla prošlost i gorka sudbina, jedna rijetka pojava, koja je kadra da potrese naša srca i onako izlomljena skepticizmom.

Ispunjamo naj prikladniju i naj nježniju uspomenu, s naše strane, pozivajuć narodne odgojitelje, da mladeži i narodu na današnji dan rastumače sjaj, veličinu i značaj negdašnjega *grada*, koji je vjekovima njegovao knjigu srpsku i hrvatsku i održao je u te-

škim vremenima, da sokoli tužnu braću i podžiže ih na djela viteška. Niko bolje od mladih srdaca ne će utuviti važnost ovake uspomene, i uzdržati je u vječnom spominjanju, samo kad im se predstavi na način zgodan i prikladan.

Tamo je cvala knjiga i škola, jer je bilo slobode. Zapamtimo: stari Dubrovčani bili su mudri i pametni, jer su bili *prosvjetljeni školom i naukom*. Školom su postali: umni državnici, napredni u radu, bogati stanjem, čuveni i uvidavni u svijetu.

Sa punim bolom duše i tihom, potresnom tugom, hvalimo, veličajmo i slavimo neprežaljeni prah ovih gorostasa.

Hvalimo ih, a ne budimo, da se ne ražaloste!...

STJEPAN ROČA :

Učitelji, na rad!

Sve se oko nas budi, ustaje i radi, organizira se i sprema na novi život i borbu. Ruše se stare presude, zastarjeli nazori; pada auktoritet sile, novca, premoći, a diže se auktoritet ideje, kulture. Kult ličnosti, ustupa mjesto kultu principa. Vremena se mijenjaju, a u njima ljudi, život sa svima svojim pogledima i potrebama.

Nastaje nervozna utakmica na svakom području ljudske civilizacije, industrije, gospodarstva. Ko u toj utakmici, radu, zao-

stane, zadrijema, prijeti mu propast. Apatija, nerad, indiferentnost znače smrt, život bez života.

Vijek u kojem živemo, vijek je organizacija, okupljanja. Bilo materijalni, bilo idejni radnici udružuju se u korist vlastite i narodne ekzistencije. Ovako propagiraju ideje i nazore za koje se bore, rade, žive. Tako su nastale razne staleške organizacije: radničke, industrijalne, gospodarstvene, učiteljske, liječničke, novinarske, književne itd.

Imademo i mi našu učiteljsku organizaciju, naš — „Savez“, al i van njegova kruga, treba da ujedini učiteljstvo u pokrajini rad solidan, intenzivan, u školi i van škole. Ono, kao veliki faktor u narodnom životu, treba da poduzme inicijativu za ojačanje narodnih elemenata, mase narodne u prosvjetno-gospodarskom pogledu. — Ideja pobjeđuje, jake kulture kroče naprijed.

Fraze ostavimo. One su blijesak, prašina, koju i mali povjetarac diže, nosi vije.

Sitan naš rad u selu, varoši i u gradu treba da digne naše društvo, našeg čovjeka iz današnjeg nepovoljnog stanja.

Rad naš treba da nam pribavi onu vrijednost, koju po položaju i znanju zaslužujemo.

Radom našim izvojtimo pravo, da u svakom pitanju, bilo to u političkom, pro-

svjetnom i gospodarstvenom, učiteljstvo ima važnu riječ.

U tom radu, u stvaranju narodne snage kanimo se frazernog i beskorisnog strančarstva. Ono ne može biti nego na štetu našeg staleža, našeg zvanja. Pripadajmo kojoj hoćemo političkoj partiji, svak po svom slobodnom uvjerenju i tu djelujmo jedino kao kulturni radnici.

Branimo slobodu misli rada, uvjerenja. „Ko nije slobodan ili slobodouman, taj nije ni human, ni pravo inteligentan. Tlačenje slobode — ostatak je barbarskoga doba“.

Ovo nekoliko nabačenih misli, nek budu kao predgovor daljnim člancima, koji će nam razjasniti u čemu se sastoji naš rad, na korist narodne stvari, a na čast i ponos našeg učiteljstva.

Đuro Marić :

ODGOJ I OBRADIVANJE FORMALNIH STEPENA

I.

Uzgojiti ili vaspitati hoće reći razviti, usavršiti sve čovječije prirodene sposobnosti. Čovjek, kako ga je Bog stvorio, niti je dobar niti je zao, Dobrim ili zlim postane tek u društvu ljudi i utjecajem prilika. On u sebi ima sve dobre i sve zle strane. Po tome, kako se te njegove dobre ili zle strane razvijaju, on postane dobar ili zao. Stoga, svrha je uzgoju ili vaspitanju razviti i usavršiti sklonosti k dobru, a suzbiti i ukloniti one k zlu. O načinu i sredstvima, koja se pri tom upotrebljavaju, zavisi sreća čovjeka i njegove okoline. Za to sreća vaspitanika u prvim godinama njegova života nije u njegovim rukama, već u rukama onih, koji njim upravljaju, i to baš u rukama roditelja, učitelja, naroda, religije, društva i države. Tek u poznijim godinama života, vaspitanik je svoje sreće kovač, ali i tada preteški utjecaj na njega imaju prvi temelji njegova vaspitanja; dakle, vaspitanje roditeljsko i učiteljsko.

O roditeljskom vaspitanju, na žalost, moram reći, da je — barem kod nas — jako zanemareno ili bar nedovoljno, da čovjeka učini sretnim. Nije se tome čuditi, jer nevaspitani roditelji ne mogu dati svojoj djeci ono, česa ni sami nemaju.

U koliko je roditeljsko vaspitanje gore i zanemarenije, u toliko učiteljsko mora

biti bolje, jer ovo mora da poda vaspitaniku sve one temelje, koje mu u srećnijih i naprednijih naroda daju roditelji i učitelji.

Po tome, učiteljski je zadatak dvostruk, ili bolje četverostruk težji, nego li je onaj naših kolega u srećnijih i naprednijih naroda. Mi nemamo samo roditeljsku i učiteljsku brigu o razvijanju vaspitanikovih dobrih strana, nego moramo suzbijati i njegove sklonosti k zlu, što ih je naslijedio atavizmom ili navikom prisvojio od okoline, u kojoj se razvijao, dok je k nama u školu došao, a još k tome moramo budnim okom paziti, da se njegovo mlado srce očuva od utjecaja svakidašnjih zlih primjera, koji se u njegovoj okolini svakog časa pojavljuju. Kad bi nam pošlo za rukom, da postignemo samo sad istaknutu svrhu, ja bih, mirne duše rekao, da smo učinili ono, što je najpotrebitije bilo učiniti. Ali, ovo je samo malen dio onog, što se od našeg rada traži. Vidimo dakle, da smo mi stupovi, na koje se oslanja cio društveni poredak i napredak, pa svijesni veličine svoje zadaće, moramo se zgroziti, kad svakog dana vidimo, da nam se ne poklanja ona briga i ona važnost, što nam po Bogu i pravdi pripada. Ako se na tu nepravdu moramo zgroziti, ne smijemo sustati ni malaksati, već odvažno i hrabro, bez obzira na dosadašnje predra- sude, koracati k našoj meti.

* * *

„A hvala bit' će trudu
Do zadnjih sv'jeta ljet',
Jer nijesmo baš zaludu
Na ovaj došli sv'jet“.

Svrha je vaspitanju, kako je prije rečeno, razvijati i usavršavati vaspitanikove naklonosti k dobru, a suzbijati i otklanjati one k zlu. To se naj bolje daje postići suglasnim razvijanjem duše i tijela, jer — po Pitagori — sreća se sastoji u suglasnom razvitku duše i tijela. To je sasvim jasno, jer tijelo je stan duše, a duša je ono, što tijelu daje poleta i života. To je tako usko skopčano, da nije moguće ni zamisliti, da će duši koristiti ono, što tijelu škodi ili obratno.

Da tijelo postane pristojnim stanom duše i da uzmogne privrijediti čovjeku ono, što mu je za življenje potrebno, treba ga tako razviti i usavršiti, da ono bude kadro odoljeti svim nepogodama rada i vremena. Tjelesno vaspitanje ima težiti za tim, da se razviju i usavrše sva osjetila, mišice, kosti i probavila, ali tako, da to sve zajedno sačinjava harmoničnu cjelinu. Kad bismo samo tijelo tako razvijali i usavršili, onda bi ono vrlo lasno moglo i ne raditi onako, kako bismo željeli. Za to je svrha duševnom vaspitanju, razviti i usavršiti dušu, da uzmogne odoljeti napastovanju tijela i da njim u danim prilikama mogne zapovijedati i njegove sklonosti obraćati samo k dobru. Duša dakle mora biti gospodar tijelu, pa, kako gospodar mora biti bolji od sluge, tako i duša mora biti jača od tijela. Koli-kogod je znamenito vaspitavanje tijela, toliko je još znamenitije vaspitanje duha. Da se duh dovoljno razvije, treba sa svim djelovima harmonično uzgajati: treba jednako uzgajati um, srce i volju.

Da čovjek bude dobar, treba da znade razlikovati dobro od zla. K tome vazda mora težiti uzgoj uma. No nije dovoljno, da čovjek samo znade razlikovati dobro od zla, jer i „đavo zna što je dobro, ali ne će to da čini“. Treba dakle, da čovjek ne samo znade što je dobro, nego da to i čini. Da se to postigne, treba um podvrći nekoj jakoj sili, koja ne da u danim prilikama primorati, da radi samo ono, što je dobro. Za to treba duši podati neku zalihu načela, po kojima će se ona u raznim slučajevima upravljati: treba duševnom radu podati direktivu, koje se mora držati, a to je baš svrha uzgoja volje. Čovjek se od drugih životinja razlikuje, razumom i slobodom volje. Bog mu je dao razum, da znade razlikovati dobro od zla, a prirodna pošljedica toga jest sloboda volje. U toj slobodi volje

sastoji se odgovornost za naša djela. Volja je ono, što našu dušu zakanjuje za dobro ili zlo. Tu vodilju naše duše treba nečim — s dopuštanjem reći — sputati, podati joj direktivu, treba — kako je već rečeno duši podati dovoljnu zalihu moralnih načela, koja će ona razvrstati prema njihovoj čudorednoj vrijednosti i koja će u raznim prilikama podati pravac našem duševnom radu.

Sve to nije ni još dovoljno, da čovjeka učini dobrim. K svemu tome je nužno čovječiju dušu oplemeniti: treba je razviti da se zanesa za onim, što je dobro i lijepo. K tome vodi uzgoj srca.

Iz rečenoga izlazi, da je svrha vaspitanju duše razviti je, da zna razlikovati dobro od zla, oplemeniti je zanijeti je za lijepim i primorati je, da vidi samo ono, što je dobro, plemenito i lijepo. To je pravo i potpuno vaspitanje. Takovo vaspitanje čini čovjeka dobrim, plemenitim i srećnim.

Pitanje je sada, čim se može postići takovo vaspitanje?

Naj glavnija sredstva za promicanje vaspitanja uopće, a vaspitanja duše napose, jesu: primjer, navika i pouka.

Zajista bi čovjek rekao, da je Darvina teorija o postanku čovjeka od majmuna istinita, kad svakog dana vidi da čovjek rado čini ono, što od drugih vidi. Osobito čovjek voli podražavati radu onih, koji čine zlo. To je sasvim jasno, jer ne raditi pravo i pošteno nije toliko teško, koliko raditi po moralnim načelima. Svako dobro iziskiva žrtava, a čovjek voli, da u svom radu uloži što manje rada, truda i vremena. Za to vidimo da onaki ljudi imaju više društva nego li dobri i poštenu. To je žalosna činjenica kojoj je izvor podražavanje. Primjer dakle igra veliku ulogu u vaspitanju, a osobito zao primjer. Potrebno je stoga, da djeca vide oko sebe samo dobre primjere. Osobito da to vide od onih, koji su im naj bliži i u koje imaju naj više povjerenja. To su u prvom redu roditelji i učitelji. Na žalost treba istaći, da naša djeca kod svojih roditelja vide više zlih nego li dobrih primjera. Tome je krivo slabo vaspitanje naših starijih, a donekle i okolnosti, koje ih na to primoravaju. Za to je naša zadaća vrlo teška. Nadajmo se, da će našim potomcima biti lakša, pošto ćemo im mi roditelje uzgojiti, ako ne potpuno, a ono bar toliko, da ne smetaju blagotvornom djelovanju škole. Da bar donekle ublažimo štetni upliv okoline na naše vaspitanike, preko potrebno je da, mi budemo u svemu i po svemu na svom mjestu. Mi moramo biti uzori, na koje će biti uprti pogledi ne samo

naših vaspitanika, već i njihovih roditelja i cijele okoline. Uvijek i u svakoj prilici dobro pohvalimo, zlo pokudimo, nezalicu uputimo, a grešnika ispravimo. To treba raditi iz uvjerenjai da činimo dobro. Pri tom treba da budemo koliko obazrivi, toliko i energični, da nas nikakova smetnja ne povraća s pravoga puta. Dogoditi će nam se često puta, da u tom plemenitom poslu nagazimo na otrovnu žaoku neprijatelja narodne sreće i napretka. Ne plašimo se toga, jer ta neprijateljska žaoka nije ni jača ni otrovnija od žaoke obične muhe, premda i ova može često biti pogibeljna, jer se muha, tãman kao neprijatelj narodne sreće i napretka, valja po blatu i prašini. I da nam to kadgod naškodi, sjetimo se uzvišenih riječi Vladike — Pjesnika:

„Čašu meda još niko ne popi,
Što je čašom žuči ne zagrči.“

Naša duša posjeduje vlu znamenitu sposobnost, da voli raditi kako je prije radila u istoj prilici. Ta se sposobnost duše zove navika. I ona igra vrlo važnu ulogu u vaspitanju. Naviknuti vaspitanika, da čini dobro, a da se zla kloni, jest vrlo važna svrha vaspitanja. Da se to postigne, treba

nastojati, da vaspitanik u mladim godinama nikada ne učini zlo. Ako ga učini, moramo ga uvjeriti da to nije smio učiniti i uputiti ga kako će u buduće u istoj prilici postupati. Naj bolje bi bilo, kad bi bilo moguće, da mu odmah pružimo istu prigodu, pa da više puta učini protivno onome, što je prije učinio. Tim bi se njegova mlada duša odvikla od zla, a privikla dobru.

Kad bi se u vaspitanju upotrebljavao samo primjer i navika, čovjek bi postao sličan životinjama, jer i kad bi dobro učinio, učinio bi ga jedino za to, jer je vidio da to isto drugi čine i jer je tako i prije činio. Takvim vaspitanjem bi oduzeli čovjeku slobodu volje i on ne bi više bio odgovoran za svoja djela, niti bi mu za njih pripadala nagrada, jer ne bi bio svijestan onoga, što radi. Takovo vaspitanje promašilo bi svoju pravu metu, jer od razumnog i slobodnog stvora, učinio bi nerazumno biće, bez svijesti, neodgovorno za svoja djela.

To su predviđali ljudi, koji su postavljali temelje školama, pa su za to uz primjer i naviku postavili treće vrlo znamenito sredstvo vaspitanja — pouku.

Đuro Kalik :

O trajanju našeg službovanja

Hoću, da iznesem svoje mišljenje o jednoj našoj *starij* stvari, a koju bi, prema zahtjevu novoga vremena, valjalo preinačiti, biva: trajanje naše službe. Ona traje 35 godina. Kad se ovome broju dodade do sad naj manje 3, a od sad 2 godine provedene u privremenoj službi, onda vrijeme našega službovanja iznosi 38, odnosno, 37 godina. A rãd proveden u privremenoj službi u ničemu se ne razlikuje od onoga, koji se vrši u onoj usposobljenoj. Pa ipak nam se ono zabraja. A kad se obazremo oko sebe naći ćemo, da se ni jednom radniku ne otkida ni čas, a kamo li godine dok on vrši rad, koji je izučio. Pa ne samo to nego ćemo u ovome socijalnome vremenu naći i to, da sve radničke udruge teže i rade ne samo za pravednijom naplatom, nego i za smanjivanjem radnoga vremena. To i postižu. Postižu to i pokrajinski i državni radnici. Jedino mi učitelji stojimo uvijek na istoj. Ako je svaki rad težak, ako

svaki zatire, učiteljski je rad naj teži, on najviše zatire. To je opće poznato i priznato. Uz onih 38, ili 37 godina službovanja, dodati je još naj manje 18 godina, koje se zahtijevaju da se uzmogne vršiti učiteljska služba. Onaj, te nabroji sve to, navrši naj manje 56 godina života.

A koliko je takovih? Koliko dugo takvih srećnika uživa mirovinu? Nego, kad su naše petogodišnjice od 7, spale na 6, te za službovanje od 30—35 godina nema se tolike materijalne koristi; kad se baš zahtijeva ispit usposobljenja; pitam, da li bi neopravdano i nemoguće bilo, kad bi oni koji su pozvani, a mogu, poradili da se dosadašnji zahtjev za trajanje naše službe ovako izmijeni i utvrdi: Vrijeme provedeno u privremenoj službi ubraja se u stalnu čim se položi ispit usposobljenja; ono će se, t. j. privremeno službovanje ubrojiti za postignuće petogodišnjicã; poslužiće, da se njom nadopuni broj cjelokupne službe od 35 go-

dina, pa i
uračunavati
zakonom?
službovanja;
tjev ispita
materijalna
liko osjetila,
nje mirovine
obećala i sv
žajući prilic
nastavu.

Ovo i o
drugi uredni
ispravno, šta

Moderna
krasnim spol
pjesnikinju na
dikcije i majst
žena je Ada
jednostavna i
dila je siroma
talijanskom se
među knjigama
u jednoj patri
vladala samost
sti perivoj, koj
žom uspomeno
godini života sv
Visconti. Tu je
sobom do 100
teljevanja štamp
„Fatalità“ („Suc
imenovana učite
„Maria Gaetana
dobila nagradu
pako 1895. izda
nac „Tempeste
godine bogati t
čitajući na svoj
pjesme zaljubi
vidio i isprosi
vjenča se.

Dvije godin
stade majkom, r
Blanku. Taj po

Učitelji i

dina, pa i ispod ovoga broja, ono će se računavati u mirovinu. Bi li se kosilo sa zakonom? Ne bi; jer 1) ostaje isti broj službovanja; 2) ostaje privremenost; 3) zahtjev ispita usposobljenja isto ostaje; 4) materijalna strana zemlje ne bi stoga toliko osjetila, kad je prije ili poslije, pitanje mirovine jedno, a drugo, kad je i država obećala i svoje obećanje stala izvoditi pružajući prilične sume našoj pokrajini za nastavu.

Ovo i ovako mislim o predmetu, a ti dragi uredniče, nađeš li da je umjesno i ispravno, stampaj u „Novom Vremenu“ jer

je pitanje prama zahtjevu našega novoga vremena¹⁾.

¹⁾ Ne samo, što je raspravljanje o ovakim stvarima umjesno, već je ono nužno, korisno i opravdano. Valja što prije prestaviti našem zakonodavstvu, svu neprikladnost i nepotpunost, koja leži u tumačenju odredaba samoga zakona, navlastito kod nas, pak ga jednom riješiti. Tako je eto i ovaj vrlo važan zakonski propis sveden na štetu učitelja bez ispita usposobljenja, kao što je nedavno uporavljen drugi propis, prama sada već pokojnom našem drugu Sariću, o kojemu je bilo govora u prošlom broju našeg lista.

Ako je zakon koristan, neka ga se i dalje uporavlja. Nije li, nastojmo zakonitim sredstvima, da se izmijeni. Najzad: našto i dalje podržavati jedan ili više zakonskih propisa, koji se eto u praksi pokazuju vrlo žalosni i nehumanitarni.

(Op. Ur.)

ADOLF MAKALE:

ADA NEGRI.

LITERARNA STUDIJA

Moderna talijanska poezija ima među krasnim spolom veliku snažnu zastupnicu, pjesnikinju najaktuelnijih ideja, vanredne dikcije i majstorskih stihova. Ta moderna žena je Ada Negri. Njezina je biografija jednostavna i bez ikakve romantike. Rodila je siromašna nadničarka u malenom talijanskom selu Lodi. Provađajući život među knjigama sve do sedamnaestogodišnje u jednoj patricijskoj kući, gdje je uvijek vladala samostanska tišina, a mirisao sjenasti perivoj, koji će joj vazda ostati svježom uspomenom, postade u osamnaestoj godini života svoga učiteljicom u selu *Motta Visconti*. Tu je već prve godine imala pod sobom do 100 djece. Četvrtu godinu učiteljevanja štampa svoju prvu zbirku pjesama „Fatalità“ („Sudbina“). Godine 1893. bude imenovana učiteljicom pučke ženske škole „Maria Gaetana Agnesi“ u Milanu, gdje je dobila nagradu tako zvanu „Milli“. Godine pako 1895. izdade svoj drugi pjesnički vijenac „Tempeste“ („Oluje“). Nakon ove godine bogati trgovac Giovanni Garlanda, čitajući na svojem dobru Biellese njezine pjesme zaljubi se u nju, bez da je ikad vidio i isprosi je. Nakon mjesec dana vjenča se.

Dvije godine zatim, dakle 1898. postade majkom, rodiv svoje prvo dijete — Bianku. Taj porod urodi po pjesnikinju

zlim posljedicama jer je za mnogo vremena kolebala između života i smrti, pošto je bila jako porušena zbog anemije.

Ko samo jednom vidi Ade Negri, ne može ju nikako smetnuti s uma. Jaku impresiju proizvada u duši njeno crno, duboko i misaono oko, pod surim svedenim čelom. Bledasto lice po kom se prosule vrane kose, izgleda melankolično i odaje ženu punu misli i neke tajne sjete. Vedrim i ljubezniu osmjehom, pa još kad se pokažu dva niza bijelih i zdravih zubi — osvoji te. Dosta nalikuje Eleonori Duse (glasovitoj talijanskoj umjetnici), ali nema onih finih teatralnih gesta. U govoru je vrlo jednostavna. Ništa ne opažáš u nje vrhunaravno i gotovo se čini, kao da nastoji poniziti se i moderirati, premda bi se po jakoj pjesničkoj individualnosti i po dosadanjoj slavi mogla ponositi.

Prva pjesma Ade Negri posvećena je *nesreći*. Jedne noći opaža pjesnikinja utvaru te joj se porugljivo smije i veli: „Ja sam Nesreća! Nikad te ostaviti ne ću! Uvijek ću te voditi med trnje i cvijeće“.

— „Odlazi!“ reče joj pjesnikinja i zaplaka. Utvara joj se na to približi i reče: „Tamo gore stoji upisano: Ti si svijet turobe, svijet cipresa, cvijet snijega, groba i zločina!“

— „A ja hoću nade“, kriknu pjesni-

Učitelji i rodoljubi!

Dižite i otvarajte škole. Propagirajte svagdje važnost nastave!

kinja „hoću sietke radosti i ljubavi, hoću cjelov genija i svjetlosti. Bježi, zloknobnice“!

A utvara reče: „Slavu postižu tek oni, koji trpe. Uzvišen polet otvara put misli, a snaga je određena sudbina onoga, koji junački vojuje“!

— „Ostani! odgovori joj pjesnikinja. Nesreća je Negrina — muza.

Otac joj umrije u glavnoj bolnici u Milanu, ostavivši ju malenom i sirotnom. Ubožna majka da uzdrži Adu i još jednog sina, ode u neku tvornicu vune u Lodi, gdje je zasluživala teškim radom svagdašnji krušac za sebe i djecu. Jednog dana htjede Ada da vidi bolnicu i krevet, na kome je izdahnuo njezin otac. Pokazaše joj krevet.

Taj pohod je potrese i istodobno nadahnu pjesničkom snagom, što ljepo opisuje u plastičnoj pjesmi: „A l'ospedale maggiore“ iz koje citiram ove markantne strofe:

„Corsia di San Giuseppe, a destra, in fondo
Numero venti. — Il letto è vuoto, adesso,
Or son tant'anni, sul guanciaie istesso

Mio padre moribondo

Giacque e spirò. — Gracile bimba in culla
Ero; e di lui, di lui che m'adorava,
Che, per me lacrimando, agonizzava,
Nulla ricordo — nulla.

O padre mio ch'io non conobbi, senti
La mia voce ora tu?... La creatura
Che abbandonasti ai geli, a la sciagura
A gli schiaffi dei venti,

E' cresciuta, ha sofferto, ha lavorato,
Ti piange ....

Kakove plastike u ovim strofama, to je pravi confiteor njene boli, njenih patnja i muka!

Svojim koloritom, koji jasno i izrazito izbija iz njenih pjesama, Ada Negri mnogo nalikuje na španjolskog pjesnika Zorilla, koga Ada Negri nije čitala ni u originalu ni u prevodu. Dok se školovala naj više je čitata Parini-a, koji je živo osjećao za pravicu, osvetu i socijalnu uzajamnost, a to ga je i naj više učinilo demokratskim pjesnikom u ruhu klasičnom i aristokratskom. Svojom pjesničkom idejom i tendencijom, koju Ada Negri skrupolozno provada u svim pjesmama vrlo potsjeća na valjanu englešku pjesnikinju Elisabetu Barrett-Browning. U njenom pjesmotvoru „Aurora Leigh“ Romey

mladi junak je propagandista i osvjetnik, pa onda pomoćnik i tješitelj, a napokon reformator socijalne bijede i svih onih nesretnika, koji zaslužuju koru crna hljeba u krvavim mukama i u znoju. Ada ju je Negri u tom natkrilila i pokazala se još uzvišenijom pjesnikinjom, pjesnikinjom jedne nesretne društvene mase, koja ipak uza svu svoju bijedu ima potpuno pravo da uživa mir i cjelov. Njezine pjesme: „Birichino di strada“ (Vragoljan sa ulice), „Autopsia“ (Paranje mrtvaca), „Sulla breccia“ (Na hridi), „Il canto della zappa“ (Pjesma motike), „La macchina romba“ (Stroj šumi), „Madre operaia“ (Majka zanatlijska) i „Largo!...“ (Dalje...), jesu izljev njene naj dublje žalosti za one, koji rade i žive u tminama. U prvoj njenoj zbirci pjesama „Fatalità“ (Sudbina) izbija iz svake pjesme iz svakog retka duboko čuvstvovanje i silna ljubav pram bijednih i potlačenih radnika. Punim je pravom možemo nazvati pjesnikinjom modernih socijalnih bojeva, što ju čini odveć demokratskom, čim se ona ponosi. To je naj bolje dokazala u svojoj krasnoj pjesmi i po dikciji i po sadržaju pod naslovom „Lo sgombero sforzato“ (Prisilni izgon), koju sam pjesmu preveo, a završuje:

„Pokućstvo ovo srušeno i golo,
Te ide nekud bez cilja i nade,
Nevolja ova, te ulice puni
Početak to je grozne barikade!“

Živo vjeruje u ljubav, u svetost obitelji, ali za naj više ljubi i vjeruje u radnike, koji se žrtvuju i rade, ali koji istodobno trpe radi društvenih nepravica. U pjesmi „I grandi“ (Veliki) veli gavanima da njeno srce uvijek plače nad „velikima“ (radnicima), koji žive u tmini. Ova čeljad trpeći poniženje i prezir, moraju mirne duše gledati kako — za druge zori klasje, što su oni natopili svojim znojem i svojim suzama. Njeni „velikani“ bili su bijeni po licu iz nasilja i slijepe mržnje, pa ginu na ledu i „olujama“ u zaborav. U tmini bez svjetlosti, trpjeli su svakom oskudicom, a unatoč svemu su vjerovali. Napokon su dospjeli u bolnicu i umorni legli na smrdljivu slamu, ali nisu očajali. Umrli su osjećajući u svom srcu ljubav i nadu. (Slijedi).

Književni glasnik

Др Јован Цвијић: „О НАУЧНОМ РАДУ И О НАШЕМ УНИВЕРЗИТЕТУ“. На св. Саву протекло је управ година дана,

што је Др Цвијић, професор на Београдском универзитету, држао говор пред својим ученицима, а послје

оштампао у посебну укусну књижицу под горњим насловом. Име овог највећег научењака српског с поносом се и са удивљењем спомиње у научном свијету. Он је један од најистакнутијих балканских научника на пољу географије, а убраја се у ред највећих европских ауктора данашњег доба. Сву своју душу, енергију, марљивост употребио је около студирања особито балканског полуотока, те је о истом толико нова написао и открио, да је данас управ немогуће ма шта започети без његових радова. — Назад мало времена, нарочито је био позван у Беч, да међу свеучилишним професорима и осталим учењацима предава. Том позиву он се радосно одазвао, а своју мисију извео као прави научник и стручњак. Нуђена му је катедра

географије на бечком универзитету. Из патриотичких разлога одбио је, пошто хоће да дјелује међу својим народом. Почасни је и члан дописник свих главнијих европских Академија и географских друштава.

Простор нам листа не допушта, да потање проговоримо о овој вриједној студији срп. великана, већ се морамо задовољити изнашајућ само главније моменте, њену суштину. Ту је говора о балканском проблему и балканским научним школама, методама и процесу научног рада, о формирању научних радника, о нашим способностима за научни рад и о научном и стручном резултату српског универзитета.

Свима пријатељима науке, вруће препоручујемо овај бисер Цвијићева научног рада.

Г. С.

BILJEŠKE

Gosp. prof. Dr. Jovan Skerlić, čuveni kritičar i naučnik redovni profesor na univerzi u Beogradu, počastio je našeg urednika kitnjastim pismom, u kojem odobrava rad i pravac „Novog Vremena“, obećavajuć svoju saradnju u našem listu, te pozdravljajuć ujedno sve slobodoumne učitelje Srbe i Hrvate u Dalmaciji. Blagodarimo na visokoj pažnji s kojom se mi ponosimo; tijekom više, što ona potiče od vrsnog nastavnika i oglašenog književnika, čijim smo se naučnim radovima i do sada klanjali i koristili.

Tajne ocjene učitelja. Jedan uvaženi engleski list, ustaje protiv tajne ocjene učitelja. Londonski učitelji doznali su, da izvještaji o njima, što ih podastiru šk. nadzornici višim oblastima, sadržavaju ne samo mišljenje nadzornikovo o učitelju, nego i sve anonimne listove, koji su poslani inspektorima protiv učitelja. Oni traže, da svaki učitelj bude imao pravo, da ispituje sam svoj sposobnik; anonimni list, koji stigne oblasti protiv učitelja, ima se odmah odaslati dotičnom učitelju. Ako ovaj ne će da

odgovori, ima se smatrati kao da nije ni prispio.

Zadatak moderne škole sastoji se u vaspitanju građanskom i slobodoumnom. Glavna osnova škole i vaspitanja mora da se vrši u razvijanju osjećaja slobode i građanskih vrlina. Ovijem se kod djece razvijaju sposobnosti koje služe današnjem životu društvenom. Cilj je ovake škole, da utvrđuje građansko poštenje, a kod djece i mladića razvija smisao za demokr. slobodoumne ustanove.

Reforma srednjih škola u Austriji i prof. Massaryk. Ima već nekoliko vremena, kako je ustrojena anketa, koja će se baviti reformom srednjih škola. Doznajemo da je na sjednici od nedjelje govorio između ostalih D.r Massaryk, profesor i nar. poslanik na bečkom parlamentu. Po dojakošnjem radu i djelovanju ovoga rijetkoga čovjeka i uma, uvjereni smo, da je iz njegovih misli i opažanja poniklo samo ono, što može biti od koristi omladini i nastavi. Ovom prilikom drago nam je istaknuti, što su u anketu pozvali Dr. Massaryka, računajući

na njegovu spremu i sposobnost, a ne na političko opredjeljenje. Iz Dalmaije odaslan je u Beč za ovu svrhu prof. Kušar.

Школе у Хрватској и Славонији.
— Коцем године 1905/6. било је у Хрватској и Славонији на 2,560.900 становника свега 1480 народних школа. Од ових биле су земаљске јавне 1381; вјероисповједне 45; просвјетне 54. Најбоље са школама стоји пожешка жупанија, гдје на 250,359 становника има 139 јавних школа, 5 вјерских, а 5 приватних. Ту је на сваких 1192 становника по једна школа. Нај горе је заступана у погледу школа varaždinska жупанија. На 283,509 становника има овдје 96 јавних школа, тако да на 2953 станов. долази по једна школа.

У Загребу са 70,940 становника има 26 основних школа, или на сваких 2728 душа по једна школа, Varaždin са 13,329 душа има 5 школа, или на сваких 2666 душа по једна школа. Осјек броји 26,742 становника са 14 осн. школа; дакле на сваких 1910 душа по једна школа. Земун са 16,138 стан. има 8 школа, а то је на сваких 2017 душа по једна школа. Према томе, са школама најбоље стоји Осјек, а нај горе Загреб.

„Hrvatski djak“, zove se revia naprednog hrvat. djaštva, što izlazi u Zagrebu. Pregledali smo prvi ovogodišnji broj, koji je obilan i poučan. Svidio nam se članak o preustroјstvu učiteljske škole, te ga preporučujemo pažnji naših čitatelja, kao i ovaj djački pokret, koji zasiužuje naše potpore i pohvale mladim pregaocima.

Bosna i Hercegovina. — U naj novijoj svesci „Školskog Vjesnika“ izišao je zvanični statistički izvještaj o stanju osnovnih škola u Bosni i Hercegovini, na kraju školske godine 1905—1906. — Te školske godine bilo je u Bosni i

Hercegovini 3337 osnovnih škola. Od njih su bile 253 narodne, 103 konfesionalne, a 10 privatne. Od 103 konfesionalne 70 je pravoslavnih, 31 katolička, 1 protestanska 1 jevrejska. Te je školske godine otvoreno 15 novih škola, a 1 je napuštena. Po vjeroispovjedi bilo je djece 4,902 muhamedanske, 13,597 pravoslavne, 13,341 rimo-katoličke, jevrejske 1340, a djece ostalih vjeroispovijesti 518.

Čitulja. † *Todor Aničić.* Licem na Božić preminuo je u Trijestu dočekav duboku starost, ugledni trgovac i veliki rodoljub Teodor Aničić, rodом iz Mostara. Pokojnik je još za života bio milostiv i ruke izdašne. Pomogao je svakoga kome je trebala njegova pomoć, a naročito sirotinju, gladne i nejake u doba hercegovačkog ustanka. Čak ni na smrti, u posljednim časovima, on nije mogao zaboraviti razne narodne ustanove. Srpskoј školi u Mostaru i još mnogim drugim ustanovama, ostavio je znatne svote novca i time postao najvećim dobrotvorom srpskog naroda u goloј i kamenitoј Hercegovini. Društvu „Prosvjeti“, zavještao je 20,000. Nezaboravni pokojnik, kako se po djelima vidi, činio je dobro, da prospiješi opći razvoj i napredak narodni. Shvatio je čas i način kao skroz napredan čovjek kako treba dijeliti milostinju.

Vječna mu uspomena, i dugotrajan spomen n narodu!

Poziv na pretplatu. Naumih štampati svojom nakladom knjigu pod naslovom „*Naše glazbene prilike i neprilike*“, kojom hoću da podvrgnem kritici sve presude i sav onaj naš glazbeni rad, koji sprečava kod nas napredak muzike kao umjetnosti. Knjiga je namijenjena ne samo svjetovnim i crkvenim glazbeničkim krugovima, nego i široј inteligentnoj publici, te ne pretpostavlja potrebu znanja glazbene teorije. Zapremaće po prilici 150 stranica u osmini. U pretplati stae 1 Kr. i .60 hel., van pretplate 2 Kr. Molim zanimanike, da dopisnicom prijave potpisanomu, kako bi ustanovio broj naklade. A. Dobronić — Drniš (Dalmacija).

Preporučujemo ovu radnju našega stručnjaka nadučitelja Dobronića, koji je do sada dao dokaza radinosti i uspjeha u muzičnoj umjetnosti.

JESTE LI SE PRETPLATILI NA „NOVO VRIJEME“ ?!